

amely a testületi szerző nevét nem foglalja magában,

- 11.24 olyan gyűjtemények esetében, amelyeknek főlapja kivételesen az összeállító neve alatt készült.
- 11.3 A cím alatt felvett mű egységesített címfeje (a fő és melléklapok kérdését l. a 6.1 alatt) vagy a mű eredeti címe, vagy a kiadásában leggyakrabban használt cím (12). Kivétel:
- 11.31 ha a mű általában valamely közkeletű címen ismert, az egységesített címfej ez a közkeletű cím.
- 11.4 Annak a műnek, amelynek folytatólagos részei vagy kötetei különböző címet viselnek, az egységesített címfeje az első rész címe, kivéve ha a részek vagy kötetek nagyobbik része más cím alatt jelent meg.
- 11.5 Ha időszaki kiadvány vagy sorozat megváltoztatja a címét, akkor minden egyes cím alatt külön főlap készül az e címet viselő szakaszcíméről, legalább az e címet közvetlenül megelőző és követő címek feltüntetésével. Az időszaki kiadvány ill. sorozat minden ilyen cím alatt felvett szakaszáról melléklapot lehet írni valamelyik kiválasztott cím alatt (13). Ha azonban a címek eltérései csak csekélyek, akkor szabad az egész kiadvány egységesített címfejéül a leggyakrabban használt névváltozatot választani.
- 11.6 Több fél által kötött nemzetközi szerződések és egyezmények s bizonyos másfajta kiadvány kategóriák, amelyeknek nincsen megkülönböztető címe, felvehetők olyan egységesített megállapodásos rendsző alatt (14), amely kifejezésre juttatja a kiadvány műfaját.

12. A rendsző megválasztása személyneveknél.

Ha az egyéni szerző neve több szóból áll, a rendszőt a lehetőséghez képest annak az országnak az elfogadott gyakorlata alapján kell megválasztani, amelynek a szerző polgára, illetve ha ez nem lehetséges, annak a nyelvnek elfogadott gyakorlata alapján, amelyet a szerző általában használ.

KATALOGIZÁLÁSI PROBLÉMÁK EGYES ORSZÁGOKBAN

SZOVJETUNIÓ

NOVIKOVA, E. A.: Les principaux problèmes du catalogue en URSS. = B. Bibl. Fr. 6. ann. 1961. 9/10. no. 441-450. p.
A katalógizálás főbb problémái a Szovjetunióban.

A Szovjetunióban 1926-1932 között kiadott katalógizálási szabályzatok elsősorban az általános tudományos könyvtárak

számára készültek, egyéb könyvtár típusokra, így a közművelődési könyvtárakra, alig volt

(12) A 7.1 szakasz rendelkezéseinek figyelembevételével.

(13) Olyankor, amikor azt kívánjuk, hogy a katalógus az időszaki ill. sorozatos kiadványról, mint egészről, egyetlen helyen összegyűjtve is adjon felvilágosítást.

(14) Olyankor, amikor ezeket a kiadványokat a katalógus egy pontján kívánjuk összegyűjteni.

tekintettel. A szabályzatot számos könyvtárközi konferencián megvitatták s megállapították, hogy a helyes alapelvek fenntartása mellett gyakorlatibb katalogizálási szabályzatot kell kidolgozni. E munkát az 1941-ben alakított könyvtárközi katalogizálási bizottságra bízta.

Az 1926-32-es szabályzat csak a könyvek katalogizálását szabályozta. A bizottság, amelynek munkáját a háború egy időre megszakította, 1949 és 1958 között kidolgozta és 6 részben kiadta valamennyi sajtótermék (könyvek, folyóiratok, térképek, zeneművek, metszetek, speciális műszaki kiadványok) egységes katalogizálási szabályzatát.

Az Egységes szabályzatnak ez a teljes kiadása az általános tudományos könyvtárak és szakkönyvtárak számára készült. (A második rész a betűrendes katalógus szerkesztésével foglalkozik.) A közművelődési könyvtárak katalogizálási és bibliográfia-szerkesztési munkája számára 1953-ban adták ki az Egységes szabályzat egyszerűsített változatát. Ez a kiadvány nem egyszerűen rövidítése a nagy Egységes szabályzatnak. Tekintetbe véve a közművelődési könyvtárak speciális célkitűzéseit, a kis szabályzat, amennyiben lehet, megengedi a könyv formális bibliográfiai adatainak egyszerűsített leírását, nagyobb követelményeket támaszt viszont a könyv tartalmáról való tájékoztatás tekintetében.

Végül külön szabályzat jelent meg 1958-ban az efemer irodalom csoportos feldolgozásáról. 1960-ban pedig a Lenin Könyvtár kiadta a keleti idegen nyelvű könyvek katalogizálási szabályzatát. Ez is az Egységes szabályzat elveit követi s ettől csak annyiban tér el, amennyiben ezt az idegen nyelvek grammatika sajátosságai és írása megkívánja. Ez a szabályzat, amely viszonylag korlátozott számú tudományos könyvtár számára készült, azt ajánlja, hogy a főlap a könyv nyelvén és írásában készüljön, csak megjegyzésként közölje a transliterált és az oroszra fordított címet.

A könyvtárközi katalogizálási bizottság ezt a szabályzatsorozatot az első szovjet szabályzat elveiből kiindulva, de azt rugalmasan tovább fejlesztve alkotta meg. Ez a rugalmasság mutatkozik pl. annak az elvnek a gyakorlati alkalmazásában, hogy minden egyéni szerzőjű művet a szerző, s minden testülettől származó művet a testületi szerző alatt kell felvenni. A négynél több szerzőjű művet címrendszo alatt veszik fel. Abban a kérdésben, hogy mit vegyenek fel testületi szerző alatt, a szovjet szabályzat, bizonyos objektív kritériumok mellett, tekintetbe veszi azt is, hogy az olvasó hol keresheti leginkább a művet. Az anonim művek tekintetében az Egységes szabályzat szó szerint az 1926-32-es szabályzatot követi, vagyis a címnek a címlapon szereplő formában való felvételét írja elő. Nem szükséges tehát egy rendszó alatt összegyűjteni ugyanazon mű valamennyi kiadását és fordítását, illetve ezt a feiadatot utalókkal oldja meg a szabályzat. Kivételt csak az anonim klasszikusok esetében tesz mind a régi, mind az új szabályzat. Ezek összes kiadásai a Szovjetunióban legismertebb címen, együtt szerepelnek a katalógusban.

A szerzői rendszó alakjának kiválasztásánál az a döntő, hogy az olvasó me-

lyik alakot ismeri leginkább. A mellőzött névalakról természetesen utaló készül.

A szovjet katalogizálási elmélet és gyakorlat nagy súlyt helyez a főlap rendszavának megválasztására. Bár a sokszorosítási technika fejlődése csökkenti a főlap és a melléklap közötti különbséget, egészen mégsem szünteti meg. Ne felejtjük el, hogy a betürendes katalógus főlapja alapján készülnek az összes többi katalógusok lapjai. Éppen ezért igen fontos, hogy a főlap olyan formában készüljön, amely szerint legvalószínűbb, hogy az olvasó a könyvet keresni fogja. A főlap korrekt megszerkesztése megóvja a katalógust a melléklapokkal való felduzzadástól. Ez a könyvtár számára megtakarítást jelent, az olvasó számára pedig megkönnyíti a katalógusban való keresést.

A helyes katalogizálási gyakorlathoz nem elég az általános elvek kitűzése, minél precízebb szabályokra van szükség. A többkötetes szovjet szabályzat eleget tesz ennek a követelménynek.

Az Egységes szabályzat a szovjet könyvtárak legfőbb munkaeszköze az orosz nyelvű és az orosz és latin írást használó idegen nyelvű kiadványok feldolgozásában. A Szovjetunióban megjelent kiadványokról a Könyvkamarában készül nyomtatott katalógus-cédula. Az Egységes szabályzat és az eszerint készült nyomtatott katalógus-cédulák biztosítják a szovjet könyvtárak katalógusainak egységességét. Jelenleg a központi katalógus-cédulák terjesztésének új formáját akarják bevezetni, amely lehetővé teszi, hogy az újonnan megjelent könyvet cimleírásával együtt kapja a könyvtár.

A szovjet katalogizálók természetesen távolról sem gondolják, hogy az Egységes szabályzat mindent megoldott. A különböző országokból, népekből és korszakokból való szerzők nevének kérdése is sok problémát vet fel. Ezek megoldásában a könyvtárosoknak az irodalomtudomány és nyelvtudomány szakembereinek együttműködésére is szüksége van. Sokat várnak a szovjet könyvtárosok a nemzetközi együttműködéstől, így a párizsi konferenciától is.

A jövő sok olyan problémát fog felvetni, amit ma még nem is lehet előre látni. A könyvtermelés új és új formái, új típusú testületek stb. megannyi megoldásra váró problémát vetnek fel, amelyekhez - az alapelvek fenntartásával - a katalogizálási gyakorlatnak is alkalmazkodnia kell. A gyakorlat szükségessé teszi a szabályok még pontosabb megfogalmazását és revízióját. Az Egységes szabályzat első két kötetének (a könyvek cimleírása és a betürendes katalógus szerkesztése) már megjelent a második kiadása (1959-ben, illetve 1961-ben). 1962 elejére tervezik a negyedik, a zeneművekről szóló rész új kiadását, amelyet a hangfelvételek (lemezek és hangszalagok) katalogizálási szabályaival egészítenek ki. Dolgoznak a kis Egységes szabályzat új kiadásán is. Megkezdik - bibliográfus szakemberek közreműködésével - a bibliográfia-készítés szabályainak kidolgozását is. A kis Egységes szabályzat csak az olvasóknak készülő ajánló bibliográfia készítését szabályozta. Jelenleg a problémát szélesebb keretekben akarják megoldani s valamennyi bibliográf-

fiatipust (kurrens szakbibliográfiát, tudományos retrospektív, ajánló stb. stb. bibliográfiát) tekintetbe véve készülnek a szabályok. Ezen a területen is értékes segítséget remélnék a szovjet könyvtárosok a párizsi konferenciától.

A Szovjetunio soknyelvű ország. A szovjet népeknek pedig csak egy része használja a cirill írást. Nem lehet ugyanazokat a szabályokat alkalmazni a sajátos strukturájú nyelveken és írással készült művek katalógizálásában. Ezért a könyvtárközi katalógizálási bizottság lemondott arról, hogy egyetlen szabályzatot dolgozzon ki valamennyi nemzeti könyvtár számára. A különböző szövetségi köztársaságok könyvtárai maguk dolgozzák ki saját szabályzatukat, állományuk és nemzeti nyelvük alapos ismerete alapján. Az Egységes szabályzat a köztársasági könyvtáraknak nélkülözhetetlen segédeszköze saját szabályzatuk kidolgozásában és az egész Szovjetunióban biztosítja a katalógizálási elvek és gyakorlat egységét. Ezek a köztársasági szabályzatok befejezik a Szovjetunióban a katalógizálás egységesítésének munkáját. (MÁ)

U S A

WRIGHT, Wyllis E.: Problemes courants du catalogage aux Etats-Unis. = B. Bibl.Fr. 6.ann. 1961. 9/10.no. 431-435.p.
A katalógizálás mai problémái az Egyesült Államokban.

Hogy megértesse azokat a komoly vitákat, amelyek ma az Egyesült Államokban a katalógizálás alapelveiről folynak, Wright nagy vonásokban áttekinti azt a mintegy

100 éves fejlődést, amely végül is a katalógizálási szabályzat revíziójának megindításához vezetett.

A testületi szerző fogalma mindig is egyik sarokköve volt az amerikai könyvtárak katalógusainak. Nagy probléma azonban a testületi szerzős mű rendszavának megválasztása. Cutter szabályzata óta a testületeket két csoportra szokták osztani s ennek megfelelően az un. intézményeket a székhely, a társaságokat a nevük első szava alatt veszik fel. Mind a két csoportban azonban olyan sok a kivétel, hogy - különösen az 1908-as angol-amerikai szabályzat megjelenése és az amerikai szabályzat második kiadásának megjelenése (1941) közötti időben - a speciális elbánást igénylő testületekre vonatkozó új és új szabályok teljesen elhomályosították az eredeti szándékot: a kétféle testület-típus közötti különbségeit.

Az amerikai szabályzat második kiadásának első tervezete valamennyi szerző teljes nevének használatát s a születési és halálozási dátumai való kiegészítését írja elő. Ezt a tervezetet, az ilyen s ehhez hasonló, feleslegesen komplikáló szabályok miatt erősen támadták, végül is azonban minden egyszerűsítés nélkül jelent meg 1948-ban, mint az ALA szabályzat második kiadása.

A szabályzat bírálatával megbízott Seymour Lubetzky 1953-ban adta ki "Cataloging rules and principles" c. híralatát. Ennek hatására elhatározták az új, egyszerűbb szabályzat kiadását. Lubetzkyt kérték fel a vállalkozás tudományos kiadójául.